

Nette

Vaasan
Sähkön
asiakaslehti
1 | 23

**MJÖLI
BAKERY
JUURILEIVÄN
ASIALLA**

**Antto Vihma &
nostalgian kulta-aika**

**Mikä lämmitysmuoto
– vinkit rakentajalle**

**Vanhat autot
innostavat**

**Hiihtovimman
vallassa**

SIMONE ÅBACKA

Kaukolämpö on avain vihreään siirtymään

Joulukuun pakkasten aikana kysyin 6-vuotiaalta tyttäreltäni: ”Tiedätkö mitä tarvitaan, että kotonamme on lämmin, vaikka ulkona on kylmä?”. Vastaus oli: ”En ihan tarkalleen, mutta veikkaisin että sähköä.” Meinasin korjata, mitä kaukolämpö on ja miten CO2-vapaa Ilmastotakuu-tuotteemme tulee kaukolämpö-taloomme, kunnes havahtui siihen, että vastaus oli osittain aivan oikein.

Lämmitysmarkkinat ovat muuttumassa. Uusien tuotanto-investointien tulee olla kannattavia, vastuullisia, toimintavarmoja sekä mukautuvia markkinoiden heilahteluun. Kun kaukolämpöä tuottavien lämpöpumppujen ja sähkökattiloiden verotus hiljattain muuttui, aukesi energiayhtiöille ikkuna tuottaa kaukolämpöä näitä hyödyntäen, perinteisen sähkön ja lämmön yhteistuotannon rinnalla. Voimme esimerkiksi tuottaa kaukolämpöä tuulivoimalla, kun siitä on ylitarjontaa ja sähkön hinta on alhainen. Koska sähkömarkkinatilanne, tuulinen sää ja kaukolämmön tarve eivät aina kohtaa, täytyy sähköllä tuotettua kaukolämpöä voida varastoida.

Vaasan järjestelmään tuovat lisää joustoa investoinnit Vaskiluodon nykyisen lämpövaraston laajennukseen sekä suurempaan sähkökattilakapasiteettiin. Tällä hetkellä toimin projektipäällikkönä Pättin jätevedenpuhdistamon lämpöpumppuhankkeessa. Odotan innolla loppuvuoden käyttöönottoa, jonka jälkeen aiemmin mereen mennyt puhdistetun jäteveden hukkalämpö lämmitteää kaukolämpöverkossa olevien vaasalaisten koteja. Edellä mainitut ovat Vaasan Sähkölle strategisia hankkeita kohti puhtaampia, ei-polttoon perustuvia tuotantomuotoja.

Energiakaupungit ry:n tilaaman AFRYn tuoreen selvityksen mukaan kaukolämpöjärjestelmä on energiasiirtymässä avain hiili-neutraaliin yhteiskuntaan. Kaukolämpöverkko mahdollistaa kertaheitolla kokonaisten kaupunkien siirtymisen vihreään lämpöön, kun tuotanto tehdään puhtaasti. Liittyminen kaukolämpöön tuo silloin asiakkaalle automaattisesti uusimmat tuotantoteknologiat ilman kiinteistökohtaisia uusiutuvia investointeja.

Juha-Matti Karvala
hankepäällikkö, Vaasan Sähkö

Sisällys

Tämän numeron Teema-jutussa lähdemme ladulle, kuten suomalaisetkin nykyään tekevät entistä sankemmin joukoin. Perinnejoukko on tullut trendilaji, joka innostaa uudenlaisia harrastajia, synnyttää suosittuja tapahtumia ja näkyy välineiden kysynnän reiluna kasvuna. Se ei ole ihme, sillä hiihto tekee monin tavoin hyvää.

- 3 Hyvä kysymys**
Miten muuttolinnut löytävät kotiin?
- 4 Teema**
Hiihdon uusi tuleminen
- 12 Puheenaihe**
Nostalgia pitää ottaa vakavasti
- 14 Fiksumpi elämä**
Mikä lämmitysmuoto – rakentajan valinta
- 16 Kimpassa**
Vanhojen autojen lumoissa
- 20 Ajankohtaista**
Mm. pidempi maksuaika laskuille, lahjageneraattori Ukrainaan ja taloyhtiöiden energiayhteisöt.
- 24 Vaasalaista osaamista**
Juurileivän asialla
- 26 Ristikko**
- 27 Resepti**
Sallittua mättöä

Vaasan Sähkö -konsernin asiakaslehti

Seuraava Nette ilmestyy 6/2023
Postiosoite: PL 26, 65101 Vaasa
Käyntiosoite: Kirkkopuistikko o, 65100 Vaasa
Puhelinvaihe: 06 324 5111
Asiakaspalvelu: 06 324 5750, asiakaspalvelu@vaasansahko.fi
Vaasan Sähköverkon vikailmoitukset: 06 324 5700
(24 h, puhelut nauhoitetaan)
Internet: www.vaasansahko.fi
ISSN: 1458-7297

Toteutus: Aller Ideas
Päätöittäjä: Mikaela Jussila,
nette@vaasansahko.fi
Toimituskunta: Johan Eriksson,
Marko Hakamäki, Mikaela Jussila,
Mirja Kohtamäki, Tiina Lillbacka
Painopaikka: UPC Print
Kansikuva: Simone Åbacka

4041 0948
Painotuote

Miten muuttolinnut löytävät kotiin?

Teksti **ELINA VIRONEN**

Linnut hyödyntävät laajaa aistikirjoa. Ehkä tärkein on magneettinen aisti, jonka avulla linnut osaavat valita muuttosuunnan ja päätellä sijaintinsa pohjois-eteläaksellilla.

Jo 1970-luvulla linnuista löydettiin magneettisia kiteitä, jotka reagoivat maan magneettikenttään kompassin neulan tavoin. Se, miten kiteiden liike välittyi aivoille, jäi arvoitukseksi. Ratkaiseva selitys magneettiaistille saatiin kymmenkunta vuotta sitten, kun lintujen verkkokalvoilta löydettiin proteiini, jonka ansiosta ne todennäköisesti näkevät magneettikentän.

Linnut osaavat suunnistaa myös maamerkkien, tähtien ja auringon avulla. Vaikka lintu näkisi vain palan sinistä taivasta, se tietää tarkalleen, missä aurinko on, koska se näkee valon polarisaation suunnan tummempana alueena näkökentässään. Lisäksi linnulla on kyky paikan-

taa itsensä auringon nousuajan, päivän pituuden ja sisäisen kellonsa avulla.

Kuuloaistista on hyötyä muuttomatalla, sillä linnut kuulevat matalia infraääniä, joita syntyy esimerkiksi, kun aallot lyövät rantaan tai tuuli osuu vuoristoon. Infraäänit kantautuvat jopa satojen kilometrien päähän ja tuovat linnuille tietoa maastosta. Linnut myös haistavat satojen kilometrien etäisyydelle. Hajuaistista on hyötyä ainakin paikallisessa navigoinnissa.

Osa linnunpoikasista taittaa ensimmäisen matkansa etelään ilman vanhempiaan. On todennäköistä, että lintujen geeneihin on piirretty kartta muuttomatkaa varten. Vuorokausia yhteen putkeen kestävillä lennoilla linnut pystyvät nukku- maan ja valvomaan samaan aikaan: niillä on kyky nukkua vain yhdellä aivopuoliskolla kerrallaan.

Asiantuntijana haastateltiin Oulun yliopiston professoria **Esa Hohtolaa**.

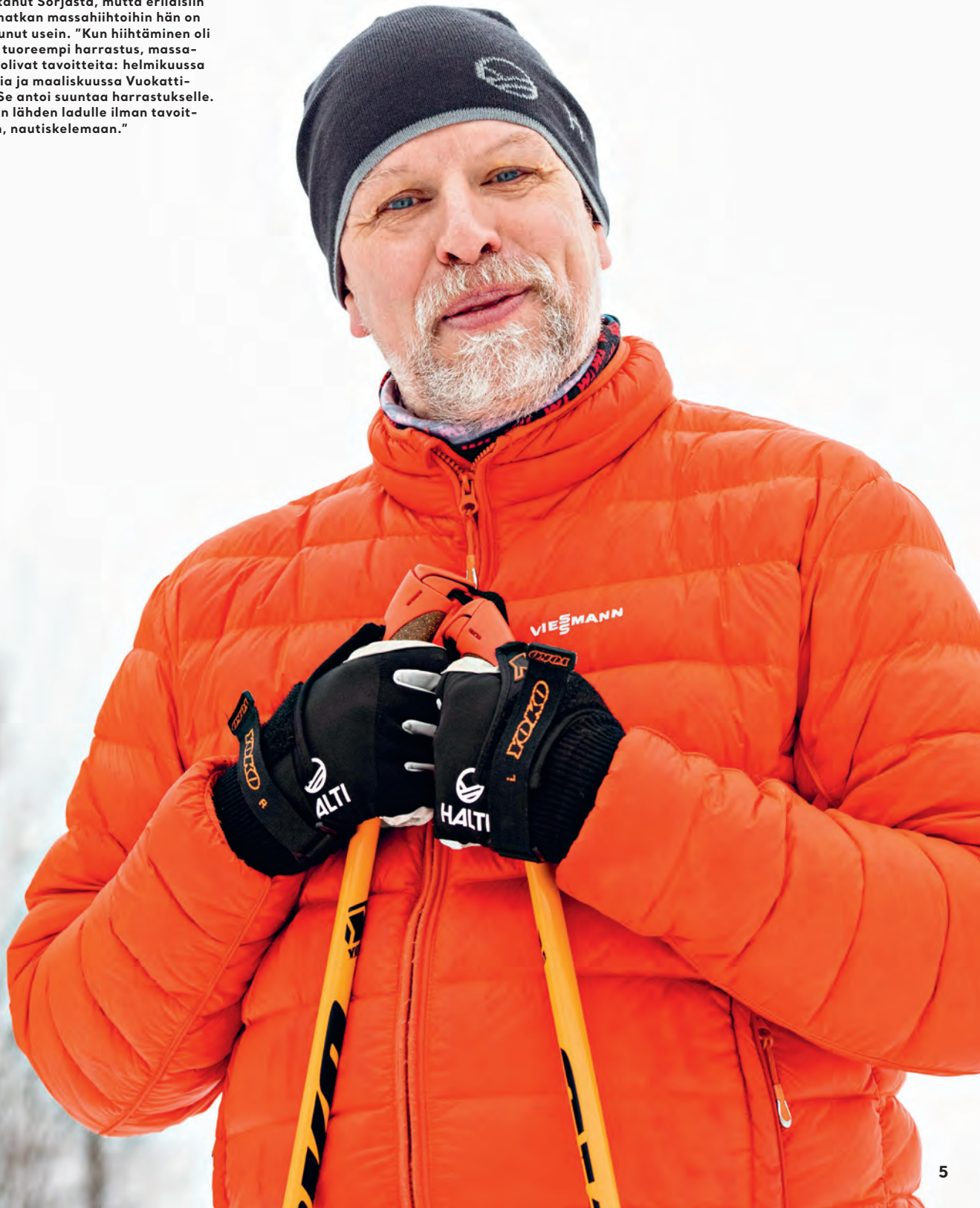

Teksti **SIRKKU SAARIAHO** Kuvat **KIRSI-MARJA SAVOLA**

Hiihdon uusi tuleminen

Villitys nosti päätään jo aiemmin, mutta viime vuosien hyvät lumitalvet ja korona-ajan ulkoliikuntavimma räjäyttivät innon uusiin mittasuhteisiin: hiihto on trendikästä! Kaikille tutusta, mutta monille arjessa etäisestä, joillekin jopa traumaattisesta lajista on tullut muodikasta ja modernia. Mikä selittää hiihdon uutta suosiota, miten se näkyy ja miksi hiihto on niin mahtavaa?

Axa Sorjanen hurautti hiihtoon toden teolla aikuisiällä. Nyt hän sivakoi pari tuhatta kilometriä vuodessa ja on kouluttautunut hiihtovalmentajaksi. Hiihdossa häntä kiehtovat paitsi liikkuminen myös luontokokemus, lajin meditatiivisuus ja tasa-arvoisuus. Kilvanhiihto ei varsinaisesti ole koskaan kiinnostanut Sorjasta, mutta erilaisiin pitkämatkan massahiihtoihin hän on osallistunut usein. "Kun hiihtäminen oli minulle tuoreempi harrastus, massahiihdot olivat tavoitteita: helmikuussa Finlandia ja maaliskuussa Vuokatti-hiihto. Se antoi suuntaa harrastukselle. Nykyään lähdän ladulle ilman tavoitteitakin, nautiskelemaan."

Kun toimittaja, tietokirjailija **Axa Sorjanen** oli laduilla viime vuosituhannella, siellä hiihrettiin. 2000-luvun alussa lajin pariin palattuaan laduilla luisteltiin.

”Luistelutyyli oli alussa ihan tuskaa!”

Sorjanen hiihtää vuodessa yli 2 000 kilometriä, huononakin lumitalvena yli tuhat kilometriä.

”Ei minulla koskaan ole ollut hiihtotraumaa. Minusta oli erinomaisen hauskaa, kun koulussa hiihrettiin. Mummolat olivat Lahdessa, siellä hiihrettiin talvet.”

Elämä ja radiotyöt 1980-luvun alun Helsingissä veivät kuitenkin mukanaan kouluaikojen jälkeen. Murtomaahiihto ei silloin muutenkaan ollut nuoren kaupunkilaisen perusharrastus.

Hiihto lähetti silti Sorjaselle pieniä merkkejä, kutitteli mieltä. Varsinainen potku hiihtoon tuli 2005, kun Sorjasen silloinen työpaikka Radio Helsinki ja *Helsingin Sanomat* aloittivat yhdessä pitkän seurantajutun tekemisen. Aiheena oli hiihtokoulu, jossa kuusi hiihtotaidotonta opetteli hiihtämään **Harri Kirvesniemen** johdolla. Oppilaiden lopputyö oli hiihtää Finlandia-hiihto, 62 kilometriä.

”Sarjaa tehdessä tuli mieleen oma Finlandiani, jonka hiihdin yhdeksän hiihtolenkin jälkeen. Olisi sen voinut tehdä viisaamminkin.”

Sorjanen tutustui Kirvesniemeen ja ajautui puolittain hiihdon sisäpiireihin. Tavallaan hän pääsi itsekin hiihtokouluun, kun hän teki Kirvesniemen kanssa hiihto-oppikirjan vuonna 2007.

”Oma hiihtäminen kehittyi, kun hiihdin Harrin kanssa. Ei se ollut valmentamista, enemmän huomioita hiihtämisestä: kokeilepa tehdä näin. Hiihtotekniikan oppiminen on pienistä oivalluksista kiinni. Kun oivallus osuu kohdalleen, tulee tunne, että nyt hiihto sujuu. Sellaisena hetkenä hiihto kaappasi minut kunnolla.”

Hiihto vei mukanaan niin perusteellisesti, että Sorjanen suoritti kaikki Suomen Hiihtoliiton valmennuskurssit.

”Teoriassa olen pätevä Suomen hiihtomaajoukueen päävalmentajaksi”, hän naurahtaa.

Sorjanen on jakanut oppejaan muun muassa Espoon hiihtoseurassa.

”Aikaisemmin valmensin enemmän, nyt junioreita pienimuotoisemmin.”

Sorjanen on opettanut hiihtotaitoja myös maahanmuuttajalapsille ja -nuorille. Tänä talvena hän opettaa hiihtoa Ukrainan hyväksi: tunnit maksetaan lahjoituksella Unicefille tai SPR:lle.

Seurustelua lumen kanssa

Hiihtäjä ladulla on osa luontoa – Sorjasen mukaan enemmän kuin juuri missään muussa

lajissa. Luonto kertoo, mitä kannattaa tehdä, jos sitä osaa lukea ja kuunnella.

”Alati muuttuva alusta määrittää hiihtämistä. Miltä latu tuntuu suksen alla? Kuinka suksi liikkuu, luistaa, pitää? Miten sauva iskeytyy kovaan pakkaslumeen tai vitilumeen? Hiihto on seurustelua lumen kanssa.”

Sorjanen ihastelee sitä, kuinka hiihto on koko kehon laji. Siitä puuttuvat iskutukset ja tärähdykset, joita esimerkiksi juoksulajeissa on.

”Hiihto on kävelyn ohella laji, joka on ihmisen elinkaaren aikana pisimpään mahdollista. Se ei rajaudu vain elämänsä kunnossa olevien harrastukseksi, vaan sopii melkein kaikille.”

Entä hiihdon tasa-arvoisuus! Samoilla laduilla hiihtävät niin ammattilaiset kuin harrastajatkin.

”Leppoisasta puistohiihdosta vaativaan kilpahiihtoon – kaikki on samaa hiihtämistä.”

Lapin lumossa

Kaksi tai kolme kertaa vuodessa Sorjanen järjestää työnsä niin, että hän pääsee Lappiin hiihtämään. Ensimmäinen retki on usein marraskuussa. Saariselkä on suosikki, mutta Pallas-Yllästunturi ja Oloskin käyvät hyvin.

Lapin luonto on niin suuri elämys talven ja kevään eri vaiheissa, että sitä ei halua jättää väliin.

”Pimein sydäntalvi, kaamos, on mielettömän hieno. Ei ole pimeää, vaikka aurinko ei nouse. Kuusi-seitsemän tuntia päivässä on pehmeän harmaita sävyjä. Alkupalvella voi hiihtää tähtien tai revontulien valossa. Kuutamolla näkee hiihtää ilman otsalamppua, vaikka onhan otsalamppuhiihdossa oma viehätöksensä.”

Huhtikuussa missään ei ole yhtä paljon aurinkoa kuin Lapin tuntureilla.

Lisäksi luonto on arvaamaton: säät ja kelit saattavat vaihtua jopa lenkin aikana. Sorjanen huokaa, että se tekee Lapissa hiihtämisestä vielä entistäkin elämyksellisempää.

Meditaatiota suksilla

Usein hiihtolenkeillä on seuraa, mutta yksin hiihdetty lenkki on Sorjaselle eri tavalla lepoa ja mielenrauhaa.

”En meditoi, en joogaa enkä harrasta mindfulnessia, mutta yksin hiihtämisestä haen ja saan samankaltaisia asioita.”

Sorjasen kuulokkeissa soi muuten aina musiikki, mutta ladulla ei koskaan.

”Musiikin kuuntelu tuntuisi melkein pyhäinhäväistykseltä. Jos haluaa olla vahvasti läsnä paikassa ja ajassa, se ei onnistu, jos sulkee yhden aistin pois. Kerran kuuntelin olympiahiihdon hiihtäessä. Mutta en koskaan musiikkia!” ●

Noin puolet lenkeistä
Axa Sorjanen hiihtää
Helsingin Paloheinässä.
Kotona Itä-Helsingissä
hänen eteisessään on rivi
erilaisia suksia, jotka hän
voitelee itse. Siihenkin hän
on hurautanut kunnolla ja
käynyt kurssit. "Voideltu
suksi on ihan ylivoimainen!"

Sorjanen vaihtelee
hiihtotyylejä. "Kun lähdän
nautiskelemaan ladulle,
hiihdän pertsaa. Tykkään
hiihtää molempia rinnan:
ne tukevat toisiaan ja
rasittavat lihaksia eri
tavalla. Niin myös jaksaa
hiihtää enemmän. Kun on
sopiva keli, vapaan hiihtä-
minen on ihan mahtavaa."

4 syytä, miksi hiihto innostaa

1

Helppo harrastaa kaikkialla

Tuntuu, että lähes kaikki hiihtävät tai ainakin tohisevat aloittavansa hiihdon. Muutos muutaman vuosikymmenen takaiseen aikaan on suuri. Suomen Ladun tutkimusten mukaan helmikuussa jo kolmasosa suomalaisista on yleensä käynyt hiihtämässä.

”Hiihdosta on tullut helppo harrastusmuoto, johon löytyy mahdollisuuksia joka puolelta maata”, sanoo **Miika Köykkä**, joka työskentelee urheilubiomekaniikan asiantuntijana Huippu-urheilun instituutti KIHUssa. Hän on myös valmennus- ja testausopin tohtoriopiskelija.

Iso syy lajin suosioon lienee Köykin mukaan erinomaisissa latuverkostoissa. Latuja on paljon, ja kaupungit pitävät niistä hyvää huolta. Uudet lumentekoratkaisut, kuten säiliölumi, ovat tuoneet paremmat hiihto-olosuhteet ja pidemmät hiihtokaudet ihmisten lähelle. Enää ei tarvitse matkustaa lumen perässä hiihtämään. Hiihdosta on tullut lähilaji.

KUVAT ISTOCK

2

Keino stressin hallintaan

Hiihdon stressiä alentava vaikutus ei synny vain yhteydestä luontoon, vaan myös kestävyyskunnan paranemisesta.

”Hiihdossa koko keho tekee töitä. Suurin vaikutus tulee kestävyyskunnolle, hengitys- ja verenkiertoelimistöt kehittyvät. Sydän vahvistuu, ja verisuonitus lihaksissa lisääntyy, jolloin työskentelevät lihakset saavat paremmin happea”, Köykkä kertoo.

Hiihto tuntuu hyvältä. Kestävyyskunnan kehittyminen tuntuu myös arjen jaksamisessa. Tutkimusten mukaan parempi kunto vaikuttaa stressin säätelyyn, jopa suoja siltä.

”Kyse on hermostollisesta vaikutuksesta. Sympaattisen ja parasympaattisen hermoston välinen säätelykyky paranee, kun kestävyyskunto paranee. Siihen perustuu myös stressin sietokyvyn kasvaminen.”

3

Laji parantaa tasapainoa ja hellii niveliä

Miika Köykkä muistuttaa, että hiihto on myös tasapaino- ja taitolaji. Kuinka suksien päällä pysytään, kuinka hiihdon rytmi löytyy ja kuinka lasketaan mäkiä varmasti?

Ikä tahtoo heikentää tasapainoa, mutta hiihtämällä tätä muutosta voi viivästyttää ja pienentää. Hiihdon voi aloittaa uudestaan varttuneempanakin, mutta aloittamisessa on hyvä pitää maltti mielessä.

”Kannattaa mennä oman kunnan ja taitojen mukaan. Järvien jäällä ja pelloilla on helppoa ja turvallista aloitella. Kun kunto kasvaa, voi hakea haastavampia maastoja. Kannattaa rohkeasti kysyä opetusta, yksikin opetustunti auttaa paljon.”

Tasapainon heikentyminen liittyy joskus nivelvaivoihin. Niihin hiihto onkin usein hyvä laji; se parantaa myös koordinaatiokykyä, jossa voi olla häiriöitä nivelvaivojen yhteydessä. Hiihtoa suositellaan myös polvi- ja tekonivelleikkauksen jälkeiseksi liikunnaksi. Perinteisen tyylin hiihdossa ei ole niveliin kohdistuvia iskuja, joita jopa kävelyssä on. Hiihto vahvistaa lisäksi vartalon korsettia, vatsa- ja selkälihakia sekä pakara- ja reisilihaksia.

4

Välineet auttavat onnistumaan

Voitelu on pitkään mielletty haastavimmaksi asiaksi hiihdossa. Trendikkäät karvasukset eli skinit eivät vaadi pidon saamiseksi voiteluosaamista, eli ne tuovat harrastamiseen helpoutta. Kynnys hankkia suksset ja lähteä ladulle on selvästi madaltunut.

”Minusta tämä on yksi suurimmista syistä hiihdon suosion kasvuun. Skineillä pääsee pitkälle perinteisessä hiihdossa”, Köykkä arvioi.

Liukulumikengät ovat Köykan listalla kakkosena. Ne ovat yhdistelmä metsä suksesta ja lumikenkää, ketterät ja sukkelat kääntää. Parasta tietenkin on, että niillä pääsee latuverkkojen ulkopuolelle, omille umpihankiretkille. Köykkä ymmärtää hyvin liukulumikenkien suosion kasvun.

”Liukulumikenkä on kevyempi kuin metsäsuksi, kuntoilijaystävällinen. Niillä on helppo lähteä hiihtämään. Mutta siitä puuttuvat kantit, joten kääntymiset ja isot alamäet ovat vaikeita.”

Nauti hiihdosta

Hiihto on todellinen koko perheen talvilaji, jonka harrastamiseen pääsee kiinni helposti ja monia reittejä.

TAKAISIN KOULUUN | Monet hiihtoseurat järjestävät aikuisten hiihtokouluja, joissa voidaan tarvittaessa lähteä alkeista liikkeelle. Talvella opetellaan hiihtotekniikoita: perinteistä hiihtoa ja luistelutekniikoita. Ennen lunta valmistaudutaan hiihtokauteen: sauvakävelyä, voimaharjoituksia ehkä rullahiihtoaakin. Hiihtotaidon lisäksi voi saada uusia kavereita!

OPPIA YOUTUBESTA | Jos hiihtokoulu tai yksityistunnit tuntuvat liialliselta, kannattaa katsoa hiihtokoulujen ilmaisia YouTube-videoita. Niistäkin oppii, ja hiihto paranee kummasti. Suomen Ladun videoista voi opetella vaikkapa jarrutusta ja oikeanlaista kaatumista.

SOMESTA LUMELLE | Missä on lunta? Ovatko ladut kunnossa? Sosiaalisessa mediassa on useita sivustoja, jotka kertovat ladun kunnan. Monesti sivuja päivittävät hiihtäjät, joten parhaimmillaan ne ovat hyvinkin tarkkoja.

LADUT HALTUUN NETISTÄ | Ladulle.fi-palvelu on hyvin kattava latukartta- ja latutilanpalvelu. Palvelusta löytyvät koko Suomen latukartat ja hiihtoon liittyvät palvelut. Moni kunta päivittää sivulle alueensa latujen kunnot.

KISAT KUTSUVAT | Suomessa järjestetään kymmenittäin massahiihtoja pitkälle kevääseen asti: on Savonia, Botnia, Finlandia, Pogosta, Tervahiihto, Vuokatti, Vantaa-hiihto, Jätkänkynttilä, Pölkky, Lapponia... Hiihtomatkat vaihtelevat, yleensä valittavana on ainakin kaksi vaihtoehtoa. Massahiihtoon osallistuminen voi antaa mukavan tavoitteen hiihtämiselle ja kokemuksen yhteisöllisyydestä.

OIKEAT VÄLINEET | Hiihtonautinto perustuu hyviin varusteisiin. Kaverin suksilla ei pääse kunnan hiihdon makuun. Suksien hankinta alkaa painon tarkistamisella. Myyjä haluaa tietää myös pituutesi sekä hiihtoinnostuksesi ja -tyylisi, jotta saat suksset, joissa on oikea jäykkyys. Karvapohjat eli skinit ovat perinteisen hiihtotavan suksset. Keskikohdassa on mohairkarvalappu, voiteluksi riittää pyyhkäisy luistoa. Helppokäyttöisiä skinejä myydäänkin eniten, noin 70 prosenttia kaikista suksista.

Hannu Laitala ryhtyi suksisepäksi hetken mielijohteesta ja suuresta innostuksesta. Puusukset ovat kaunista käsityötä.

HANNA-KAISA HÄMÄLÄINEN

Suksia lähipuusta ja mittatilauksena

Hankasalmelaisen Ylösen suksitehtaan perinteet yltävät sadan vuoden taakse. Hannu Laitala on jatkanut niitä vuodesta 2007 asti.

Puusuksen kärjessä lukee kaunokirjoituksella ”Ylönen”. Se on ainoa tekijän merkki suksessa.

”Turha pilata hienoa puuta liioilla teksteillä”, naurahtaa **Hannu Laitala**, Ylösen suksitehtaan suksisepä.

Yrittäjäksi päätyminen oli sattumaa. Laitala kävi talvella 2006 Ylösellä katsomassa suksia pojalleen. Syntyi rohkea ajatus. Viikon Laitala mietti, kunnes kysyi **Erkki Ylöseltä**, pääsisikö katsomaan suksentekoa. Erkki ei innostunut. Moni oli kokeillut, mutta kukaan ei jäänyt. Laitala ei luovuttanut.

”Sanoin, että teen kaikkea, eikä minulle tarvitse maksaa.”

Se toimi, Laitala pääsi verstaalle apumieheksi. Ylönen ei kuitenkaan halunnut opettaa.

Apumies kantoi puuta sisään ja autteli muutenkin. Vähitellen Ylönen

heltyi ja opetti sälesuksien liimauksen, hiomisen, jyrsimellä ajon ja muut työt Laitalalle.

Oli hyvä talvi ja suksilla kysyntää, ylimääräinen käsipari oli tarpeen. Laitala oppi tekemään sukset liki vahingossa.

Vuonna 2007 Ylönen kuoli, ja leski halusi myydä verstaan.

”Mietin, että tämä on tilaisuus. Hyppäänkö tuntemattomaan vai jatkanko it-alalla? Olisi sääli, jos perinne loppuisi tähän. Niin minä ostin leskeltä verstaan.”

••••

Laitala toimii kapealla markkina-alueella erittäin kilpailulla suksialalla. Hän tekee leveitä metsäsuksia, retkisuksia ja latusuksia. Niitä ei löydy urheilukaupoista eikä valmiina varastojen hyllyiltä.

Jokainen pari tehdään tilauksen ja mittojen mukaan.

”Mitä aikaisempi ja lumisempi talvi, sitä parempi suksitehtaalte. Silloin tilataan suksia. Kaksi viimeistä talvea ovat olleet hyviä.”

Hiihtotrendi on tuonut uusia asiakkaita Ahvenanmaalta Ivaloon asti, pisin suksenhakureissu on tehty Australiasta Hankasalmelle. Laitala näkee palaavien asiakkaiden toiminnassa kaavan.

”Puoliso vie sukset, jolloin pitää hankkia itselle uudet. Lopulta hankitaan puusukset koko perheelle.”

Hiihtobuumi ja varsinkin vaellus- ja retkeilybuumi alkoivat näkyä erityisesti puusuksien kysynnässä talvella 2021. Korona kasvatti talviretkeilyn suosiota, ja suksikaupassa erä- ja vaellussuksien kysyntä kasvoi.

”Varsinkin nuoret naiset ovat löytämässä puusukset ekologisen vaihtoehdona talviliikuntaan.”

••••

Suksen teko kestää 2–3 päivää, neljän lakkakerroksen kuivuminen neljä päivää. Pohjaan sivellään terva. Hiihtäjän tehtäväksi jää pitää sukset kunnossa ja hyvässä tervassa. Puusuksi kestää hoidettuna useamman vuosikymmenen. Tilaajan mittojen, toiveiden ja tarpeiden mukaan tehdyn suksiparin hinta on 420–520 euroa.

Suksipuut Laitala on toistaiseksi löytänyt läheltä, Keski-Suomesta.

”Tärkeintä on, että puu on kasvanut hitaasti ja se on tiheä- ja suorasyinen. Paras on sekametsässä kasvanut suorarunkoinen oksaton koivu.”

Suksen runkopuuna Laitala käyttää haapaa tai kuusta. Hikkori ja punapyökki ovat kovia ja joustavia puuta, joita laitetaan reunakanteiksi.

Itse hiihtäessään Laitala ei niin välitä valmiista laduista. Hän laittaa omat metsäsuksensa jalkaan ja eväsrepun selkään.

”Metsässä hiihto on kuninkuuslaji. Saa mennä rauhassa, mistä haluaa. Se on parasta terapiaa.” ●

Hiih-tää, hiih-tää

Hiihtää-verbin uskotaan olevan suksen ääntä jäljittelevä verbi: hiih-tää, hii-htää. Suksi on huomattavan vanha suomen perintösana, jonka merkitys on pysynyt samana. Suksi-sanan vastineita on suomalais-ugrilaisissa mansissa, hantissa ja samojedikielissä asti.

Latuetiketti top 5

1. Latu kuuluu kaikille hiihtäjille. Jokainen saa hiihtää omaa vauhtiaan. "Latua!"-huuto ei kuulu nykypäivään.
2. Nopeampi hiihtäjä väistää hitaampaa. Hiihdä aina oikealla, ohita vasemmalta.
3. Noudata osoitettua hiihtosuuntaa ja -tapaa.
4. Auta kaatunutta tai loukkaantunutta kansahiihtäjää.
5. Latu ei ole kävelyä tai koiran ulkoilutusta varten.

Lähde: Suomen Latu

Gallup

Oletko hurautanut hiihtoon?

34 %

Joo!

66 %

Ei nappaa

Kysely järjestettiin Vaasan Sähkön IG Storyssä. Vastaaajia oli 4765.

KUVAT ISTOCK

Näin hiihtobuumi näkyy

- **Suksia ja monoja kysytään enemmän kuin niitä on tarjolla.** Erityisen niukkaa tarjontaa on Etelä-Suomessa. Koronan aiheuttamat tuotantovaikeudet yhdistettynä merikuljetusten konttipulaan näkyvät kaupoissa. Hiihdon suosio on noussut maailmalla, joten kysyntä saattaa Suomessa ylittää tarjonnan jatkossakin.
- **Monilla suksivalmistajilla menee hyvin.** Esimerkiksi Rapalan omistaman Peltosen tuotannosta 70 prosenttia on voiteluvapaita karvapohjasuksia, mutta luistelusuksien osuus on kasvanut rinnalla kaiken aikaa. Peltonen on kahtena viime vuotena ylittänyt tuotantoennätyksensä, vuonna 2022 jopa neljänneksen enemmän verrattuna edelliseen vuoteen. Myös henkilökuntaa on palkattu lisää.
- **Myös monet urheilukaupat menestyvät.** Urheilukaupat kasvattivat liikevaihtoaan vuoden 2021 lumisina talvikuukausina noin 60 prosenttia. Välinekauppa kasvoi peräti 114 prosenttia, mikä voi tarkoittaa, että todella moni kävi silloin suksikaupoilla. Marraskuussa 2022 urheiluvälinekaupan liikevaihto kasvoi 2,7 prosenttia.
- **Hiihdon kokeilu kiinnostaa.** Suomen Hiihtoliitto järjestää 4.–22.3.2023 Helsinki Ski Weeks -hiihtofestivaalit Olympiastadionilla. Järjestäjien tavoite on tuoda hiihtämisen riemu kaikkien ulottuville ja urbaaniin miljööseen, vaikka ei olisi välineitä tai kokemusta. Hiihtoviikot huipentuvat hiihtohuipujen Stadion Sprint -kisaan. Viime vuonna ensimmäistä kertaa järjestetty tapahtuma veti yli 70 000 kävijää.
- **Uusi teemapäivä innostaa.** Viime vuonna lanseerattu Kansallinen hiihtopäivä keräsi yli 320 000 osallistujaa eri puolilla Suomea laturetken, tapahtumien ja tempausten merkeissä. Sen taustalla on Suomen Hiihtoliiton tavoite innostaa suomalaisia liikkumaan matalalla kynnyksellä. Tänä vuonna merkkipäivä on 4. maaliskuuta.
- **Hiihtoinnustus näkyy vakuutusyhtiöiden mukaan lisääntyneinä hiihtotapaturmina.** Vahinkotilastoista on nähtävissä, että laskettelu-, hiihto- ja muut ulkoilutapaturmat lisääntyvät selvästi talviloman aikoihin. Yleisiä ovat venähdykset ja revähdykset, ruhjeet sekä erilaiset raajojen murtumat. Suksilla kaatuessa vaarassa ovat myös silmälasit ja matkapuhelimet.

Nostalgia pitää ottaa vakavasti

Nostalgia on monisyinen ilmiö, jonka lonkerot ulottuvat kaikkialle ja joka koskettaa meitä kaikkia. Nostalgia on nyt muotia, mutta sillä kuorrutetuilla lupauksilla ei pidä luvata vanhojen aikojen paluuta, tutkija Antto Vihma muistuttaa.

Teksti **ELISA OJALA** Kuva **MAIJA ASTIKAINEN**

Kukapa meistä ei olisi joskus haikaillut aikaan, jolloin puhelin oli taskun sijaan eteisen pöydällä, uutiset luettiin kerran päivässä sanomalehdestä ja karjalanpiirakat olivat mummon leipomia. Menneisyyden kaipuu on nostalgiaa.

Mutta nostalgia on paljon muuta kuin henkilökohtaista kaipuuta ja tunnetta. Se on myös kulttuurinen ja poliittinen ilmiö, ja aikaisemmin sen katsottiin kuuluvan lääketieteen alaan.

”Nostalgia koettiin ennen sairautena, joka heikensi ja romahdutti ihmisen toimintakyvyn. 1600-luvun lopulla ajateltiin, että kyseessä oli lamaannuttava kaipaus kotiin. Termin nykymerkitys kattaa paljon enemmän. Edelleen mukana on tietynlaista kotiin kaipaamista, mutta enemmänkin ajallista kaipuuta menneisyyteen kuin varsinaista kotipaikan kaipuuta”, Ulkopoliittisen instituutin tutkijaprofessori, nostalgiaan perehtynyt **Antto Vihma** kertoo.

Digi vie menneisyyteen

Elämme nostalgian kulta-aikaa. Tutkijat puhuvat jopa ”globaalista nostalgia-epidemiasta”, eikä ihme. Poplaulajat tekevät nykyversioita hiteistä yhtenäiskulttuurin ajalta, ja pöytään katetaan makuja lapsuudesta. Britannian brexit ja Yhdysvaltojen *Take America back*-liikehdintä mainitaan esimerkkinä poliittisesta nostalgiaista.

Nostalgia kiinnostaa, sillä modernin elämän muutosnopeus on huimaa, ja se herättää kaipuuta turvalliseksi koettuun menneisyyteen. Muutosta vauhdittaa esimerkiksi digitalisaatio. Kulttuurisen nostalgian näkökulmasta digitalisaatio myllersi arkikokemuksemme ja toi mahdollisuuden kuluttaa menneisyyden kulttuurituotteita. Arkistot ovat yhtäkkiä kaikkien saatavilla, ja vanhaa musiikkia, viihdeohjelmia ja elokuvia pystyy kuluttamaan helposti.

”Hyvin nopea teknologinen muutos aiheuttaa mutta myös mahdollistaa nostalgian, kaipuun vanhoja elämämuotoja kohtaan. Suurien mullistusten aikoina nostalgia on vedonnut ihmisiin ennenkin, esimerkiksi politiikassa.”

Ja siinä piilevät myös nostalgiahekumoinnin riskit. Markkinoinnin, markkinointiviestinnän ja politiikan saralla nostalgisia tunteuksia voidaan käyttää hyväksi ja luvata, että menneet ajat todella palaisivat.

”Meitä voidaan manipuloida nostalgialla, jos emme ole valppaina tai mieltä omia tunteuksiamme. Sokerikuorrutetut nostalgialupaukset ovat siivittäneet autoritaarisia populistipuolueita menestykseen ympäri maailmaa, mikä voi olla uhka liberaalille demokratialle.”

Nostalgia auttaa pohtimaan

Nostalgia ei ole kuitenkaan vain kielteisen asia, edes politiikan kentällä.

”Se ei ole sairaus, josta pitää parantua. Pikemminkin se on jotakin, joka pitää tunnistaa, käsitellä ja ottaa vakavasti.”

Yksilön elämässä nostalgia on tunne, joka saattaa edesauttaa tai jopa pakottaa miettimään tärkeitä kysymyksiä: miten maailma on muuttunut, miten minä olen muuttunut, mistä olen tullut? Parhaimmillaan nostalgia ohjaa miettimään omaa elämäntarinaa ja pohtimaan, mistä tunteet kumpuavat.

”Voimakaskaan tuntemus ei siis tarkoita, että aivot menisivät pois päältä. Päinvastoin se voi antaa meille sytykkeitä tärkeisiin pohdintoihin.”

”Nostalgia ei ole sairaus, josta pitää parantua. Se on jotakin, joka pitää tunnistaa ja käsitellä.”

Tutkijakaan ei välty nostalgian tunteilta omassa elämässään.

”Olen miettinyt, miten erilainen lapsuus tyttärelläni on itseeni verrattuna. Haluan tuoda omasta lapsuudestani hyviä elementtejä nykyaikaan. Ne liittyvät analogiseen tekemiseen ja esimerkiksi ulkoleikkeihin – tiettyyn vapauteen, mitä lapsilla 1980-luvun alussa oli. En ainakaan halua liian voimakkaasti suojella tai rajoittaa lastani.” ●

Antto Vihma

Kirjoittanut teoksen *Nostalgia: teoria ja käytäntö* (2021), joka sai tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon syksyllä 2022.

Vihman ja kanssakirjoittajien tietokirja *Totuuden jälkeen* (2018) oli Kanava-palkintoehdokas.

Työskentelee Ulkopoliittisen instituutin tutkimusprofessorina. Tekee monialaista kansainvälisen politiikan tutkimusta. Valtiotieteiden tohtori Helsingin yliopistosta (2012) ja Itä-Suomen yliopiston dosentti (2015).

Perheeseen kuuluu tytär, jonka kanssa asuu Helsingissä.

Antto Vihma kuvattiin Helsingin Elitessä, joka on hänen mukaansa hieno, modernisti nostalginen ravintola. Se aloitti toimintansa vuonna 1932, ja historian vaaliminen näkyy sekä sisustuksessa että menyyssä. Eliten kanta-asiakkaisiin ovat kuuluneet niin Tauno Palo kuin Matti Pellonpääkin.

5
VAIHTOEHTOA
HARKITTA-
VAKSI

1 Maalämmössä on hyvä hyötysuhde

Jos olet valmis investoimaan lämmitykseen enemmän, maalämpö voi sopia sinulle. Siinä makavat paitsi lämpöpumppu myös sen asennus. Lämpöä saadaan kallioperään porattavasta lämpökaivosta tai lähelle maanpintaa asennettava vaakaputkistosta. Varmista kuntasi rakennusvalvonnasta, onko ratkaisu mahdollinen tontille. Esimerkiksi maanalainen kaavoitus tai pohjavesialue voivat olla esteitä.

Sähköllä toimivan maalämpöpumpun hyötysuhde on erittäin hyvä, minkä ansiosta maalämpö on edullisempaa kuin esimerkiksi suora sähkölämmitys. Hyötysuhde paranee, kun maalämmön yhdistää vesikiertoiseen lattialämmitykseen pattereiden sijasta.

”Lattialämmityksessä voidaan kierrättää viileämpää vettä kuin patterilämmityksessä.”

Kesällä koti on mahdollista viilentää maaviileän avulla. Kesustelet sopivasta toteutustavasta lvi-suunnittelijan kanssa.

...

Mikä lämmitysmuoto – rakentajan valinta

Kaukolämpö, maalämpö, lämpöpumppuratkaisu vai jotain muuta? Asiantuntija kertoo, mitä lämmitysratkaisuja pientaloihin valitaan nyt ja mitä asioita rakentajan kannattaa huomioida valinnassa.

Teksti **ELINA VIRONEN** Kuvat **ISTOCK**

Lämmitysmuodon valinta on yksi rakentajan tärkeistä päätöksistä. Se vaikuttaa asumisen kustannuksiin ja mukavuuteen. Valinta riippuu investointi- ja käyttökustannuksista, rakennuksen sijainnista ja omista mieltymyksistä: kenties suosit ekologisuutta ja helppoutta?

Tarkkaa tietoa uudiskohteiden lämmitysmuodoista ei ole. Valtion kestävä kehityksen yhtiön Motivan asiantuntija **Teemu Kettunen** arvioi, että uusissa pientaloissa kaukolämpö ja lämpöpumput ovat suosituimpia. Tämä johtuu siitä, että ne voi liittää vesikiertoiseen lämmitykseen, jota tänä päivänä suositaan.

”Myös suoran sähkölämmityksen ja ilmalämpöpumppujen yhdistelmä voi olla mahdollinen, jos talo on rakenteellisesti riittävän energiatehokas”, Kettunen pohtii.

Kaukolämpöä on saatavilla kaupungeissa ja taajamissa. Maalämmön mahdollisuus tulee selvittää aina kunnan rakennusvalvonnasta. Ilmasta lämmön ottavat lämpöpumput taas sopivat minne tahansa. Pohjoiseen mentäessä niiden hyötysuhde tosin kärsii, sillä kovemmilla pakkasilla ne ottavat lämmityksessä avuksi sähkövastukset. Toisaalta maalämpöön investointi vaatii enemmän rahaa.

”Pohjoisessa lämmitysenergiaa kuluu enemmän pidempien talvien vuoksi, joten lämmitykseen on kannattavaa investoida.” ●

2 Ilma-vesilämpöpumppu maalämmön sijaan

Ilma-vesilämpöpumppu valitaan usein kohteisiin, joihin maalämpöä ei ole kannattavaa tai mahdollista asentaa. Pumppu kerää lämpöä ulkoilmasta ja siirtää sen kodin vesikiertoiseen lämmitysjärjestelmään. Kovilla pakkasilla pumppu käyttää myös sähkövastuksia lämmityksessä.

Pumpun tueksi voi rakentaa vesikiertotakan, jonka tuottama lämpö on mahdollista siirtää energiavaaraajan kautta vesikiertoiseen lattialämmitykseen.

"Toisaalta takan vesikierto ja hybridivaraaja tuovat lisähintaa. Jos huonetilat ovat avarat, voi lämpö levitä taloon varaavasta tulisijasta melko hyvin muutenkin."

3 Kaukolämpö on huoleton ratkaisu

Huoleton, toimintavarma, ulkolämpötilasta riippumaton ja pitkäikäinen, Kettunen luettelee kaukolämmön etuja.

"Kaukolämmön alajakokeskuksen vaihtoväli on tyypillisesti 25 vuotta. Lämpöpumpuissa on tekniikkaa, joka ei kestä yhä pitkään."

Jos rakennat kaupunkiin tai taa-jamaan, kaukolämpö on varteentottava valinta. Energiatoteutuksen mukaan vuonna 2021 kaukolämpöä oli saatavilla 177 kunnassa Suomessa. Kaukolämpöyrityksistä 90 prosenttia tuotti lämmön pääasiassa hiilineutraalisti.

Rakennukset liitetään kaukolämpöverkkoon maan alle rakennettavan kaukolämpöjohdon avulla. Liittymismaksun suuruus selviää paikallisesta kaukolämpöyhtiöstä.

4 Varaava tulisija tukilämmitykseksi

Jos kotiin hankkii sähköä hyödyntävän lämmitysmuodon, varaava tulisija on fiksu tukilämmitysmuoto. Näin koti pysyy lämpimänä kohtuuhinnalla, jos sähkön hinta pomppaa korkealle. Lämmitys on taattu myös sähkökatkojen aikana.

"Sääriippuvainen osuus sähkön tuotannosta kasvaa, ja sähkön hintavaihtelu yleistyy. Silloin on edullista, jos pystyy joustamaan sähkönkulutuksessa."

5 Poistoilmalämpöpumppu matalaenergiataloihin

Poistoilmalämpöpumppu on parhaimmillaan uusissa energiatehokkaissa taloissa. Pumppu hoitaa lämmityksen ja ilmanvaihdon. Se kerää lämpöä huoneistosta poistettavasta sisäilmasta ilmanvaihtoputkiston kautta. Lämpö siirtyy tuloilmaan, käyttöveteen tai vesikiertoiseen lattialämmitykseen.

Jotta pumpun käyttö on taloudellista, pitää poistoilmasta talteen otettavan lämmön riittää lämmitykseen tarpeeksi pitkälle talveen.

"Kun pakkaset kiristyvät, joudutaan pumpun sähkövastukset ottamaan avuksi lattialämmitykseen. Se, kuinka aikaisin lämmityskaudella tämä tapahtuu, riippuu talon rakenteiden energiatehokkuudesta."

Teksti **JOHANNA TILUS** Kuvat **SIMONE ÅBACKA**

Vanhojen autojen lumoissa

Intohimoinen kiinnostus vanhoja autoja kohtaan yhdistää vaasalaisia Veteraaniautoseuran jäseniä. Veljekset Keijo ja Urpo Kiuru sekä Christian Holmberg ovat kunnostaneet ajokuntoon kymmeniä jopa sata vuotta vanhoja autoja.

Urpo Kiuru

Keijo Kiuru

Christian Holmberg

Veljekset Urpo ja Keijo Kiuru sekä Christian Holmberg innostuivat autoista jo lapsena. Nyt he toteuttavat harrastustaan Vaasan Veteraaniautoseurassa. Vuodelta 1972 peräisin oleva kultainen Volvo (vas.) on niin sanottu Pyhimys-Volvo, jollaista Simon Templarin hahmo ajoi 1960-luvulla Pyhimys-tv-sarjassa. Urpo Kiuru tilasi sen Amerikasta kymmenisen vuotta sitten kaverin avustuksella. Ruotsin kuninkaalla oli aikoinaan samanlainen auto.

Vaasan Veteraaniauto-seura tarjoaa Keijo Kiurulle ja muille harrastajille mahdollisuuden paitsi mielenkiintoisten menopelien kunnostamiseen myös leppoisaan yhdessäoloon samanhenkisten ihmisten kanssa seuran omistamassa automuseossa, sen isossa kellaritallissa ja kesäisin ajotapahtumissa.

Keijo: ”Aha, siinä meni Skoda, nyt tulee Renault...” Autoalalla olleen isämme ansiosta tunnistin ohi ajavat autot jo viisivuotiaana. Ensimmäisen oman autoni Humbertin ostin 15-vuotiaana, kun olin autoliikkeessä kesäharjoittelijana. Kunnostin sen ja katsastin, mutta myin pois jo seuraavana vuonna, koska eihän minulla ollut vielä ajokorttia-kaan! Muistan vielä tänäkin päivänä, miltä auton beesinväriset nahkapenkit tuoksuvat.

Christian: Minäkin olen ollut kiinnostunut moottoriajoneuvoista lapsesta saakka. Rakensin autojen pienoismalleja jo 8-vuotiaana. Ensimmäinen, autoni oli Volvo 940. Ostin sen 17-vuotiaana, kunnostin ja tutustuin. Kun täytin 18 vuotta, ajoin sillä ensimmäisenä vuonna tuhansia kilometrejä ympäri Suomea ja Ruotsia.

Urpo: Minä löysin autoharrastukseen isoveljeni **Keijon** perässä. Hän oli töissä autoalalla, kun taas itse menin metallialalle. En ole niin pätevä auton korjaaja kuin Keijo, mutta oikein hyvä avustaja! Ostin ensimmäisen autoni, valkoisen kuplavolkkarin, parikymppisenä. Se oli siisti ja kiva auto.

Olemme olleet Keijon kanssa Veteraaniautoseuran jäseniä 1970-luvun lopulta asti, melkein seuran perustamisesta lähtien. Tapaamme seuran jäsenten kanssa maanantai-iltaisin automuseolla, jossa on silloin kahvila auki ja autoalan uudet lehdet tarjolla. Vaihdamme kuulumisia ja katsomme yhdessä filmejä vaikkapa auton teosta.

Keijo: On mukava ajaa porukalla yhdessä, yksin voisi tulla vähän tylsää. Kesäisin järjestämme viikoittain keskiviikkoajot. Ajamme silloin Vaasan torilta aina johonkin noin 50 kilometrin päähän. Ilmoitamme kahvipaikkaan etukäteen, että meitä on tulossa vaikka 25 autoa ja 50 henkeä. Kyllä avoautot huomataan liikenteessä. Jos ajan katto alhaalla, vedän nahkaiset ajokintaat

käsiin. Olen kiertänyt veteraaniautoilla ympäri Eurooppaakin. Maailman vanhimpiin veteraaniajoihin, London-Brighton-ajoralleihin, olen osallistunut kolme kertaa.

Christian: Työni maanviljelijänä ja ruotsinkielisen ammattikoulun varastonhoitajana vievät sen verran aikaa, että en valitettavasti ehdi osallistua kaikkiin autotapahtumiin. Olen kuitenkin ollut Veteraaniautoseuran jäsen jo melkein kymmenen vuotta. Puolisollekin hommasin vanhan Golfin pari vuotta sitten, mutta myimme sen aika pian pois, koska minä taisin käyttää enemmän aikaa sen ruuvailuun kuin hän sen ajamiseen.

Christian: Olen omistanut elämäni aikana yli 60 autoa, joista noin 30 on veteraaniautoja. Vaihdan autoja yleensä aika nopeasti. Kun yksi projekti on valmis, laitan auton eteenpäin ja ostan toisen tilalle. Nykyään ostan mieluiten aika hyväkuntoisen auton, johon teen vain viimeistelyt.

Keijo: Minä en ole omistanut ihan noin montaa autoa, **Christian** on edellä! Nyt minulla on 16 autoa, joista 14 on museoautoja. Ala on muuttunut valtavasti. 70-luvulla autonosia piti tiedustella Amerikasta kirjeitse ja maksaa sitten dollarisekillä. Tullissa jokainen nippeli ja nappeli tarkistettiin. Nykyään voi vain netissä klikata tavarat ostoskoriin, ja ne ovat muutaman päivän päästä Suomessa.

Urpo: Minulla on kaksi museoautoa sekä arjessa veljen kanssa yhteinen, uudempi auto. Olemme molemmat jo eläkkeellä ja asumme poikamiehinä vanhassa kotitalossamme, joten useammalle autolle ei ole tarvetta.

Christian: Mercedes Benz SE500 oli erinomainen luksusauto. Myin sen muutama vuosi sitten ja olen sittemmin jäänyt kaipaamaan sitä. Ehkä se tulee vielä joskus uudestaan myyntiin

FAKTA

Museoautoporukka

- * **Keijo Kiuru, 72, Urpo Kiuru, 68, ja Christian Holmberg, 29,** kuuluvat Vaasan Veteraaniautoseuraan. Seurassa on noin 300 jäsentä. Se omistaa Suomen suurimman yksityisen automuseon: Vaasan auto- ja moottorimuseon. Siellä tämänkin kolmikon autoarteet ovat talvisäilytyksessä.
- * Veljekset Keijo ja Urpo ovat vanhojen autojen harrastajapiireissä legendaarisessa maineessa ympäri maakuntaa ja maata. Monet heidän entisöimistään museo-autoista ovat esillä Vaasan auto- ja moottorimuseolla.
- * Museoajoneuvolla saa ajaa 30 vuorokautta vuodessa. Minimi-ikä museoautolle on 30 vuotta. Lisäksi auton täytyy olla ehjä ja siisti, eikä siinä saa olla näkyviä ruostevaurioita tai lommoja, jotta se kelpaa museorekisteriin.

ja nappaan sen takaisin. Tällä hetkellä minulla on vain kaksi autoa: arkikäytössä Volvo V70 ja veteraaniautona vuoden 1992 Volvo 850.

Urpo: Minulle on tärkeää, että auto on harvinainen ja hyväkuntoinen. Tällä hetkellä omistamani kaksi museoautoa riittävät minulle hyvin. Niissäkin on aina vähän laittamista, mutta pidän niistä hyvää huolta.

Keijo: Meillä on automuseolla käytössä hitsausvälineet, sorvi, hiekkapuhalluskaappi ja muuta vastaavaa – ei niitä kukaan yksin hanki. Kellarissa onkin aina muutama tekijä kunnostamassa omia autojaan. Jos jokin varaosa on hakusessa, joku aina tietää, mistä lähteä etsimään. Minä vanhempana ja kauan alalla olleena annan mielelläni hyviä vinkkejä nuoremmille, jotta osaaminen siirtyisi eteenpäin. ●

Asiakkaat janoavat tietoa sähköasioista

”Kerro kuin selittäisit lapselle.” Näin Vaasan Sähkön viestinnässä työskentelevä **Oona Nybacka** neuvoo asiantuntijoita puhumaan, jotta hän itse osaisi kirjoittaa energia-alan kiemuroista selkeästi.

Teksti **ELINA VIRONEN** Kuva **SIMONE ÅBACKA**

1 Mikä työssäsi on palkitsevinta nyt?

”Tuntuu tärkeältä päästä välittämään tietoa nyt, kun sitä todella kaivataan. Kun saan artikkelin valmiiksi, odotan innolla, että sitä jaetaan somessa ja pääsen seuraamaan, herättikö se keskustelua tai lisää kysymyksiä. Näin voin suunnitella tulevia materiaaleja.

Viime aikoina työemme on ollut paljolti sitä, että olemme viestinnässä pyrkineet helpottamaan asiakaspalvelun työkuormaa, sillä palvelu on ruuhkautunut. Koetamme sisältöjen kautta vastata asiakkaiden kysymyksiin.”

2 Mitä työnkuvaasi kuuluu?

”Tulin Vaasan Sähkölle tekemään sisäistä viestintää, mutta työnkuvani laajeni nopeasti myös sosiaalisen median ja ulkoisen viestinnän puolelle.

Kun aloitin työt kaksi vuotta sitten, opiskelin vielä Vaasan yliopistossa. Olin keltanokka näissä hommissa, joten oli kiva kokeilla siipiäni sisäisissä kanavissa. Pääsin opettelemaan muun muassa videoiden tekemistä. Olen tehnyt kaikkea laskiais-pullagallupista työntekijöiden esittelyihin ja videoihin erilaisista tutkimustuloksista. Niiden tarkoitus on ollut lisätä yhteishenkeä tai huumorin kautta tehdä jotain asiaa tutummaksi työntekijöille.

Minulla on ollut tosi paljon opittavaa energia-alasta. Olen haastatellut työntekijöitä intraan ja sitä kautta oppinut paljon. Se on valmistanut minua myös ulkoisen viestinnän hommiin. Nyt kirjoitan esimerkiksi tiedotteita medialle sekä koordinoin ja tuotan somesisältöjämme. Viestinnän tärkeys on korostunut, kun tilanne energiemarkkinoilla on mikä on.”

3 Miten nykytilanne on vaikuttanut työhösi?

”Ennen teimme paljon hyvän mielen sisältöä. Nyt fokus on tiedonjaossa, koska sähkön hinta on yleinen huolenaihe. Kaikkia kiinnostavat sähkön hinta ja sopimukset. Tavoitteemme on auttaa ihmisiä ymmärtämään, mistä nykyisessä markkinatilanteessa on kyse ja kertoa vaikkapa erilaisista sähkötuista. Toivomme, että asiakkaamme voivat luottaa meihin. Pyrimme edesauttamaan tätä läpinäkyvällä ja rehellisellä viestinnällä. Haluamme viestiä energia-asioista yleistajuisesti. Välillä se on haastavaa, koska ala on niin monimutkainen.

Työni kannalta tilanne on mielenkiintoinen, sillä olen itsekin sen myötä sukeltanut syvemmälle sähköasioihin. Saatan keskustella asiantuntijamme kanssa vaikka sähkön hankintakustannuksista ja siitä, miten se vaikuttaa asiakkaiden hintoihin. Sitten koetan tiivistää asian esimerkiksi somessa jaettavaan artikkeliin niin, että mahdollisimman moni saisi jutusta vastauksia.

On etu, etten ole energia-alan asiantuntija. Olen kuin kuka tahansa lukija. Paras kikkani haastatteluisissa on pyytää asiantuntijoita kertomaan asiain minulle, kuin hän selittäisi ne lapselle. Silloin alan erikoissanasto jää pois, ja minunkin on helpompi muotoilla tekstit.”

Nimi: **Oona Nybacka**
Työ: **sisällöntuottaja**
Koulutus: **filosofian maisteri, viestintätieteet**
Perhe: **avopuoliso ja kaksi koira**
Harrastukset: **koira-harrastukset yksivuotiaan Ekko-whippetin ja kymmenvuotiaan Niilomäyräkoiran kanssa sekä lenkkeily luonnossa**

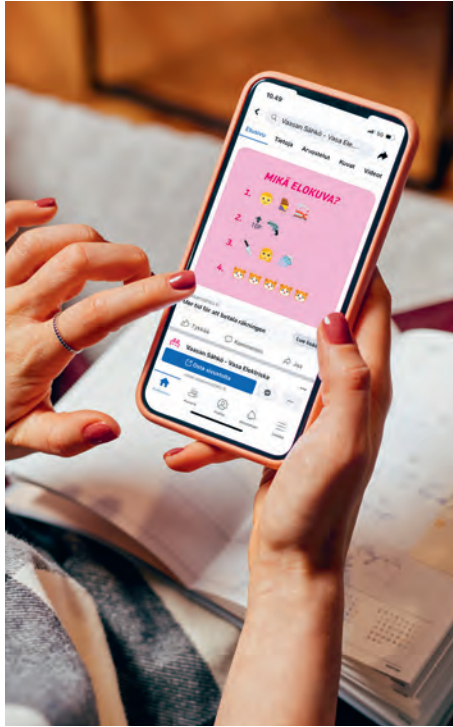
Pättin lämpöpumppulaitos etenee aikataulussa

Pättin jätevedenpuhdistamon yhteyteen valmistuvan lämpöpumppulaitoksen rakentaminen etenee aikataulussa. Lämmöntuotannon on määrä käynnistyä vuosien 2023–2024 taitteessa.

Laitos kierrättää hukkalämpöä puhdistetusta jätevedestä Vaasan Sähkön kaukolämpöverkkoon. Se tuottaa vuodessa jopa 60 gigawattituntia kaukolämpöä, mikä riittää lämmittämään kaikki Vaasan kaukolämpöverkkoon kuuluvat 1 850 omakotitaloa, ja lämpöä jää vielä yli.

Nyt käynnissä on maanrakennusurakka. Perustukset on saatu valmiiksi, ja seuraavaksi vuorossa on rakennusvaihe. Laitoksen testaus ja käyttöönotto alkavat syksyllä.

KUVAT ISTOCK

Seuraa meitä samassa!

Sähköfaktoja ja leffa-arvoituksia

Vuosi 2023 on alkanut Vaasan Sähkön somekanavissa informatiivisissa merkeissä, kun olemme vastaanottaneet asiakkaitamme askarruttaneisiin kysymyksiin videoiden ja päivittyvän verkkoartikkelin muodossa.

Alkuvuoden someen mahtuu myös muun muassa elokuva-arvoituksia. Käy testaamassa oma leffatietämyksesi Vaasan Sähkön Facebookissa tai Instagramissa! Käynnistämme myös sähköfaktojen sarjan, joka kertoo vastaukset kaikkiin niihin sähkökysymyksiin, joihin olet aina halunnut vastauksen – ja myös moniin sellaisiin, joita et ole koskaan tullut ajatelleksikaan.

Asiakaspalautte

"Asiakaspalvelija on ihan paras! Jäi tosi hyvä fiilis. Oli parasta asiakaspalvelua, mitä olen saanut!"

Pidempi maksuaika laskulle

Voit saada sähkö- ja kaukolämpölaskullesi pidennettyä maksuaikaa, kunhan olet asialla ennen eräpäivää. Voit itse siirtää eräpäivää tai neuvotella osamaksuista tai pyytää maksuajan pidentämistä. Jos haluat tehdä maksusopimuksen, ole yhteydessä meihin. Myönnettävän maksuajan pituus on aina tilannekohtaista. Olemme pidentäneet maksimimaksuaikaa huhtikuuhun 2023. Siihen saakka voit saada enimmillään kuuden kuukauden maksuajan laskullesi. Lue lisää:

vaansahko.fi/erapaivansiirto.

Kaikille asiakkaille älymittari

Vaihdamme Vaasan Sähköverkon alueella sijaitsevien kiinteistöjen sähkömittarit älymittareihin maaliskuun 2023 ja joulukuun 2024 välillä. Osalla asiakkaista on jo älymittari, nyt vaihdetaan 66 000 mittaria. Ehdotamme alustavaa vaihtoaikaa kirjeitse, kun asia on kullakin alueella ajankohtainen. Älymittari antaa sinulle entistä tarkempaa tietoa kulutuksestasi: se näkyy uudessa mittarissa varttituntin tarkkuudella. Lisäksi kulutustiedot päivittyvät nopeammalla syklillä Vaasan Sähkön sovellukseen – jopa neljästi vuorokaudessa. Lue lisää:

vaansahkoverkko.fi/alymittari.

KUVATISTOCK

Talven sähköpualta vältyttiin – kiitos kuuluu myös teille, asiakkaamme!

Talven ennakoidulta sähköpualta on ainakin tähän asti säästytyt, kiitos paitsi lauhan sään myös hyvän talkooasenteen. Koko Suomessa sähkönkulutus pieni syys–marraskuussa 2022 seitsemän prosenttia ja joulukuussa kymmenen edellisvuoteen verrattuna, kertoo Fingrid.

Vaasan Sähköverkon alueella säästö on ollut vielä suurempaa. Syys–joulu–kuussa asiakkaidemme sähkönkulutuksen taso oli pienimmilläänkin 10 prosenttia vähäisempää verrattuna edellisvuoteen. Marraskuussa kulutus väheni hurjat 19 prosenttia vuodentakaisesta, ja joulukuun oli supersäästökuukausi: kulutus oli peräti 23 prosenttia vähemmän, kun ei huomioida lämpötilaeroja. Energiansäästöön innostivat paitsi oman sähkölaskun pienentäminen myös yhteiskunnan sähkönsaatavuuden turvaaminen.

Mutta kauanko epävarma energia-tilanne jatkuu ja onko sähkön säätelyn riskiä vielä keväällä tai ensi talvena? Lue asiantuntijan arviot jutustamme:

vaasansahko.fi/talvensahkopula.

Eniten aurinkosähköä tuotetaan Laihialla

Laihialaiset ovat innostuneet tuottamaan vihreää sähköä ja säästämään sähkölaskussa. Vuonna 2022 pientuotannon käyttöpaikkoja Vaasan Sähköverkon alueella oli eniten Laihialla.

Näillä alueilla raivaamme tänä vuonna

Jotta sähköverkon häiriöt pysyvät minimaalisina ja sähköjohtot turvallisin, raivaamme puita Vaasan Sähköverkon alueella säännöllisesti. Tänä vuonna raivaukset osuvat Maalahden, Korsnäsin, Laihian ja Harrström-Töjbyn-alueille.

Raivauksia tehdään, jotta ilma-johtojen läheisyydessä kasvavat puut eivät kasva liian lähelle sähköjohtoja eivätkä myrskyssä kaadu sähkölinjojen päälle. Raivaamme myös johtoalueen ulkopuolelle jää-

vät vaaralliset puut. Esimerkiksi jos puu on kallellaan alueelle päin, se on kaadettava. Tarvittaessa raivaamme myös pihapuita.

Raivattava puusto ja oksisto ovat maanomistajan omaisuutta. Niiden siivoaminen raivauksen jäljiltä jää siksi maanomistajan vastuulle.

Jos olet suunnitellut puiden kaatamista sähkölinjojen läheisyydessä jakelualueellamme, lue lisää: vaasansahkoverkko.fi/puunkaatoapu.

Lahjoitamme Ukrainaan varageneraattorin

Ukrainassa on nyt paikoin kova pula sähköstä. Tästä syystä lahjoitamme maalle varavoimakoneen, joka on jäänyt vaille käyttöä Vaasan Sähköverkossa. Teollisuuskokoluokan laitetta voidaan hyödyntää esimerkiksi sairaalan tai kauppakeskuksen osittaisessa sähköistämässä. Vastaa-

via laitteita on käytössä varavoimana Suomen sairaaloissa. Vähänkäytetyn ja hyvin pidetyn laitteen arvoa on hankala arvioida. Uutena sen arvo on satoja tuhansia euroja. Lahjoitus on hyväksytty Ukrainassa, ja viranomaiset selvittävät, kuinka kone saadaan kuljetettua perille.

Aurinkosähköä omaan käyttöön nyt myös taloyhtiöissä

Taloyhtiössä asuvat voivat nyt tuottaa aurinkosähköä omaan käyttöönsä ja pienentää samalla sähkölaskuaan. Tämän mahdollistaa energiayhteisö-palvelu, joka tuli kaikkien suomalaisten saataville vuoden alussa.

Mitä energiayhteisö tarkoittaa?

Energiayhteisö on lakisääteinen palvelu, joka tuli kuluttajien saataville koko Suomessa vuoden 2023 alussa. Sen ansiosta taloyhtiössä asuvien on mahdollista tuottaa aurinkosähköä yhteisillä aurinkopaneeleilla omaan käyttöönsä. Tähän asti tuotannon hyödyntäminen omaan tarpeeseen on ollut mahdollista vain omakotitaloissa.

”Kun taloyhtiöön on hankittu aurinkopaneelit, sähköä on perinteisesti voitu käyttää vain yhteen kulutuspaikkaan, eli tavallisesti taloyhtiön sähköihin kuten hissiin, autojen lämmityspistorasioihin ja valaistukseen. Uuden palvelun myötä sähköä voidaan käyttää lisäksi myös asunnoissa”, kertoo Vaasan Sähkön energiapalveluiden asiakkuuspäällikkö **Jari Hovila**.

Energiayhteisö on helppo perustaa netissä. Sen voi perustaa joko taloyhtiö tai vain osa sen asukkaista. Yhteisö sopii itselleen edustajan, joka tekee yhteisöstä perustamisilmoituksen paikallisen sähköverkkoyhtiön nettisivuilla. Katso myös:

vaasansahkoverkko.fi/energiayhteiso.

Mitä hyötyjä energiayhteisö tuo?

Energiayhteisön jäsenet saavat tuottamastaan sähköstä taloudellista hyötyä. Kun kotona käytetään myös itse tuotettua sähköä, sähkönmyyjältä ostettavan sähkön määrä vähenee. Tämä pienentää kunkin jäsenen sähkölaskua.

”Samalla koko taloyhtiön sähkönkulutus saadaan vihreämmäksi.”

Vanhassa mallissa taloyhtiön aurinkosähköstä on tullut tuloja taloyhtiölle, mutta vaihtelevasti. Tuotannosta se osuus, jota ei ole hyödynnetty taloyhtiössä, on siirretty sähköverkkoon ja myyty taloyhtiön sähkönmyyjälle sen hetkiseen markkinahintaan, joka vaihtelee valtavasti.

”Sähkön pörssihinta on voinut olla mitä tahansa nollan ja kolmen sadan euron välillä megawattitunnilta.”

Nyt aurinkosähkö, jota ei käytetä taloyhtiön yhteisiin sähköihin, ohjataan energiayhteisön jäsenten asuntoihin. Aurinkosähkön tuottajien näkökulmasta tämä on taloudellisesti kannattavampaa kuin sähkön myynti.

Miten taloudellinen hyöty jaetaan?

Energiayhteisö päättää perustamisvaiheessa, kuinka suurilla prosenttiosuuksilla ylijäämä sähkö jaetaan jäsenten kesken. Osuudet merkitään perustamisilmoitukseen.

”Prosenttiosuudet voidaan määritellä esimerkiksi samassa suhteessa kuin taloyhtiön yhtiövastikkeet on määriteltä tai vaikkapa tasasuuruksina.”

Itse tuotetun sähkön osuus vähennetään kotitalouden toteutuneesta kulutuksesta automaattisesti Suomen kantaverkkoyhtiö Fingridin keskitetyssä tiedonvaihtojärjestelmässä, eli Datahubissa. Energiayhteisön jäsenten sähkölaskut pysyvät näin automaattisesti ajan tasalla.

Eva Marttila on palkittu vaasalainen leipuri-kondiittori, joka työskenteli ennen omaa yritystään vaasalaisessa Aroma Bagerissa.

Juurileivän asialla

Vaasalaisessa käsityöläisleipomo Mjöli Bakeryssa leivotaan juurevaa leipää luomujauhoista suurella sydämellä, laadusta tinkimättä.

Teksti **ELISA OJALA** Kuvat **SIMONE ÅBACKA**

Reilun vuoden verran **Eva Marttilan** työpäivät ovat alkaneet omassa Mjöli Bakery -leipomossa leipäjuuren seurassa.

Leipäjuuri on leipomon henki ja sydän – ilman sitä ei Mjöli Bakeryssä synny leipiä myytäväksi.

Vaikka leipomo on melko uusi, leipäjuuri on ehtinyt jo teini-ikään. Se on ajalta, jolloin Marttila kiinnostui hapanjuurileivonnasta. Vuosia hän piti hapanjuurta elossa kotonaan, mutta nyt juuri on päässyt tositoimiin Mjöli Bakeryssä.

”Hapanjuuri elää koko ajan. Siksi sen kanssa leipominen ja eläminen on niin mukavaa ja mielenkiintoista. On aina jännittävä ottaa leivät ulos uunista ja nähdä, tuliko tänään hyvää leipää, onnistuinko. Joskus saattaa tulla vähän liian hapanta. Iloitsen siis joka kerta, kun onnistun.”

Leipiä paistuu Mjöli Bakeryn kiviuunissa kuutena päivänä viikossa maanantaista lauantaihin. Tarjolla on aina vaihtuva kattaus leipiä ja muita tuotteita. Maanantai on osoittautunut

yllättävän suosituksi päiväksi: leipomon ovi käy silloin lähes yhtä tiuhaan kuin perjantaisin. Kanta-asiakkaat ovat jo oppineet, että maanantaisin on tarjolla sataprosenttista kaura- ja ruisleipää ja lauantaicin suosittua perunarieskaa.

”Viikonlopuksi toki ostetaan paljon ja satsataan leipään, mutta ihanaa, että myös arkena.”

Luomua ja paikallista

Mjöli Bakeryn esikuvia ovat ruotsalaiset käsityöläisleipomot, joissa tehdään kaikki alusta alkaen itse, raaka-aineita ja prosesseja arvostaen sekä aikaa säästelemättä. Mjöli Bakeryssä leivät leivotaan käsityönä. Jauhoina käytetään pääasiassa kivijauhettuja luomujauhoja, jotka tulevat Annagårdenin perhetilalta Uusikaarlepyyn Pensalasta.

”Haluan käyttää lähellä tuotettuja paikallisia, hyviä raaka-aineita. Leivon myös leipää paikallisille yrityksille, kuten Hejm- ja 1h+k-ravintoloille sekä Astor-hotellille.”

Työntekijätkin tulevat läheltä. Ensimmäisen vuoden Eva Marttilan apuna leipomossa oli välivuotta viettänyt **Julia**-tytär. Nyt hän on lähtenyt Aasiaan, ja Marttila palkkasi ammattileipurin itselleen työpariksi. Kiireapuna Mjöli Bakeryssa on välillä lisäksi 1–2 henkilöä.

Omasta leipomosta kotikaupungissaan Vaasassa Marttila haaveili pitkään, ja sopivan liiketilan löytyminenkin

kesti useamman vuoden.

”Onneksi lopulta löysin tämän tilan keskustasta. Tässä oli ollut leipomo jo aikaisemmin, joten suuria ja kalliita viranomaisten vaatimia muutostöitä ei tarvinnut tehdä.”

Palkitut leivät

Eva Marttila on koulutukselta leipuri-kondiittori ja kondiittorimestari. Hän inspiroituu leipomisesta edelleen joka päivä.

”Olen erittäin utelias kaiken sen suhteen, mitä alalla tapahtuu. Matkustan usein Tukholmaan tai muualle Ruotsiin haistelemaan alan tuulia. Käyn messuilla ja teen leipomokierroksia, maistelen ja tuon ideoita omaan leipomooni.”

Ideoista onkin jalostunut herkullisia ja myös palkittuja leipiä. Syksyllä 2022 Mjöli Bakery nappasi artesaaniruuan SM-kilpailuissa kultaa Mjölis lingonlimpa -puolukkalimpulla ja pronssia Ekgårdens kryddtunnbröd -leivällä. Moffas kafferåg -ruisleipä oli herkullisuudessaan myös pronssin arvoinen ruishapanleipä-kategoriassa.

Mjöli Bakeryn ensimmäinen kokonainen vuosi on ollut työntäyteinen mutta menestysekäs. Millainen leipomo on kahden vuoden kuluttua?

”Minulla on monia tulevaisuuden suunnitelmia, mutta ne ovat vielä salaisuuksia. Kehitän yritystä ja toivon, että Mjöli Bakery on elossa ja voi hyvin kuten hapanjuureni.” ●

Mjöli Bakery on vuoden 2021 lopulla perustettu vaasalainen artesaanileipomo. Leivät leivotaan hapanjuureen ja paistetaan kivi-uunissa, jauhot ovat luomua. Mjöli Bakery on Vaasan Sähkön asiakas.

Hapanjuurileipää | Mjöli Bakeryssä leivät leivotaan hapanjuureen. Valmistus aloitetaan 1-2 vuorokautta ennen paistoa. Hapanjuurileivät säilyvät pitkään tuoreina eivätkä homehdu vaan kovettuvat.

MAUN MUKAAN

Halutessasi voit käyttää juures-iskenderissä myös kebablihalastuja.

Resepti **RIIKKA KAILA**
Kuva **KIRSI-MARJA SAVOLA**

Sallittua mättöä

Itsetehty iskender-kebab päihittää ravintolaversiot niin maussa kuin terveellisyydessä. Annoksen salaisuus ovat kotimaiset paahdetut juurekset, kasvipohjaiset kebablastut ja maailman paras kastike.

Tee ensin kebabkastike. Kuullota sipuleita kassarin pohjalla öljyssä parin minuutin ajan. Lisää mausteet kuullotuksen lopussa. Lisää paseerattu tomaatti, suola ja sokeri. Keitä miedolla lämmöllä noin 10 minuuttia. Soseuta halutessasi sileäksi ja jäähdytä.

Valmista juurekset ja kebab. Paloittele juurekset tikkumaisiksi paloiksi ja siirrä ne leivinpaperin päälle uunipellille. Valuta päälle öljy, ripota suola ja seesaminsiemenet. Paahda juurekset kypsiksi 225-asteisessa uunissa noin 15 minuuttia. Kuumenna vege-kebab pakkauksen ohjeen mukaan.

Kokoa annos. Asettele kaikkia aineksia osioittain annoslautasille ja viimeistele kebabkastikkeella, jogurtilla, punasipulirenkailla ja yrteillä.

Neljään annokseen tarvitset:

Kebabkastikkeeseen:

- 1 pienen sipulin hienonnettuna
- 2 valkosipulinkynttä hienonnettuna
- 1 rkl rypsiöljyä
- 1 tl paprikajauhetta
- 1 tl juustokuminaa
- ½ tl chilijauhetta
- 300 g paseerattua tomaattia
- 1 tl suolaa
- 1 tl sokeria

Paahdettuihin juureksiin:

- n. 1,2 kg juureksia (esim. porkkana, palsternakka, lanttu)
- n. 3 rkl rypsiöljyä
- 1 tl suolaa
- 2 rkl seesaminsiemeniä

Lisäksi:

- 400 g vege-kebabia (esim. Vöneriä) rypsiöljyä paistamiseen
- 2 dl turkkilaista jogurttia punasipulia renkaina
- rucolaa
- minttua
- lehtipersiljää

TIEDÄ TÄMÄ SÄHKÖSTÄ NYT

Mikä sähkössä maksaa? Kuinka sähköä voi helpoiten säästää? Mitä sähkötukia kotitalous voi saada?

Käy lukemassa ajankohtaisimmat tiedot sähköasioista verkkosivuiltamme: vaasansahko.fi/sahkonyt

Asiantuntijana
Mikael Mäkelä

- Lue asiantuntijakatsauksemme Mitä sähkömarkkinassa tapahtuu seuraavaksi? Miten sähkön hinta muodostetaan?
- Sovelluksesta apua energiansäästöön Tee kuten yli 40 000 muutakin ja lataa äppi!
- Pienet valinnat – suuri säästö 5+1 helposti toteutettavaa energiansäästövinkkiä.
- Tutustu tarjolla oleviin sähkötukiin Päivittyvä kooste saatavilla olevista tukimahdollisuuksista.